

3 knygelė

KAIP PLĖTOTI VAIKŲ PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS STEBĖSENĄ MOKYKLOJE?

**Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga**

**Nacionalinė
švietimo
agentūra**

Rekomendacijos „Patirkime vaikystę“ dėl ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo parengtos įgyvendinant Europos Sąjungos bendrai finansuojamą projektą „Ikimokyklinio ugdymo turinio kaita“ (Nr. 10-014-P-0001). Projektą įgyvendino Nacionalinė švietimo agentūra.

Ikimokyklinio ugdymo rekomendacijas „Patirkime vaikystę“ parengė autorių grupė: Ona Monkevičienė (grupės vadovė), Milda Brėdikytė, Alvyra Galkienė, Laimutė Jankauskienė, Tatjana Jevsikova, Laura Kamandulytė-Merfeldienė, Sonata Latvėnaitė-Kričienienė, Rita Makarskaitė-Petkevičienė, Edita Maščinskaitė, Emilija Sakadolskienė, Viktorija Sičiūnienė, Stasė Ustilaitė, Birutė Vitytė.

Kalbos redaktorė Nijolė Šorienė
Fotografės Laura Deliusinė ir Loreta Kondratė
Dizainerė Silva Jankauskaitė

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

ISBN

Stasė Ustilaite
Viktorija Sičiūnienė

KAIP PLĖTOTI VAIKŲ PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS STEBĖSENĄ MOKYKLOJE?

2026

TURINYS

1. Kaip suprantame vaikų pasiekimų ir pažangos stebėseną ir kodėl ji yra svarbi? / **5**
2. Kaip stebime ir dokumentuojame? / **9**
3. Kada stebėjimo duomenys tampa ugdymo planavimo pagrindu? / **26**
4. Kaip refleksija ir grįžtamasis ryšys padeda tobulinti ugdymo praktiką? / **32**
5. Kokius susitarimus įtraukiame į mokyklos programą? / **46**

Naudota literatūra / **49**

Priedai / **50**

1.

KAIP SUPRANTAME VAIKŲ PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS STEBĖSENĄ IR KODĖL JI YRA SVARBI?

Kokybiškam vaikų ugdymui(si) svarbu, kad kiekviena ugdymo įstaiga kurtų tvarią vaikų pasiekimų ir pažangos stebėsenos sistemą (*Ikimokyklinio ugdymo programos gairės* (toliau – *Gairės*), 42.1). Stebėseną – tai nuolatinis, sistemingas ir sąmoningas ugdymo proceso, vaikų raidos, poreikių, interesų, pasiekimų ir pažangos stebėjimas ir gilinimasis į tai, kaip vaikas ugdosi. Tai neatsiejama pedagoginio darbo dalis, leidžianti ne tik fiksuoti vaiko patirtis, gebėjimus ir nuostatas, bet ir kurti vaiko galias auginantį ugdymo(si) procesą.

Stebėseną padeda:

- geriau pažinti kiekvieno vaiko ir visos grupės vaikų stipriąsias bei silpnąsias puses, jų galimybes, atpažinti pasiekimus, mokymosi būdus ir laiku nustatyti švietimo pagalbos poreikį (*Gairės*, 42.1.1);
- planuoti lankstų ir vaikų pažangą skatinantį ugdymo(si) procesą (*Gairės*, 42.1.2);
- įvertinti ugdymo(si) aplinkos, mokytojo veiksmų ir pasirinktų strategijų poveikį vaiko ugdymuisi (*Gairės*, 42.1.3);
- suderinti vaiko, tėvų, mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų lūkesčius, stiprinant partnerystę ugdymo(si) labui (*Gairės*, 42.1.5);
- tapti pagrindu tobulinti visos įstaigos ugdymo programą (*Gairės*, 42.1.4).

Šis procesas yra cikliškas ir susideda iš kelių vienas kitą papildančių etapų: stebėjimo ir dokumentavimo, duomenų analizės ir veiklos kryptčių planavimo; įgyvendinimo ir refleksijos su grįžtamu ryšiu (žr. 1 paveikslą). Visi šie etapai glaudžiai susiję tarpusavyje ir padeda kurti vaikui prasmingą bei kryptingą ugdymosi procesą.

1 pav. Vaikų pasiekimų ir pažangos stebėsenos ciklas

Stebėjimas – tai sąmoningas, nuolatinis vaikų veiksenos fiksavimas įvairiose situacijose – tiek suplanuotose, tiek spontaniškose veiklose. Stebima, ką ir kaip vaikas veikia, kalba, kaip bendrauja su kitais, mąsto, reaguoja į iššūkius, sprendžia problemas, ko siekia. Stebėjimą paversti aiškiai struktūruotu procesu padeda *Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas* (toliau – *Pasiekimų aprašas*). *Pasiekimų apraše* pateikti pasiekimų požymiai aprašyti šešiais nuosekliais žingsniais nuo gimimo iki šešerių metų; tai leidžia atpažinti, kurio žingsnio gebėjimus vaikas šiuo metu demonstruoja, ir priimti tolesnius sprendimus dėl jo ugdymosi.

Dokumentavimas – tai vaiko pasiekimų požymių fiksavimas įvairiais būdais: užrašais, nuotraukomis, garso ar vaizdo įrašais, vaiko darbais ir kt. Prie šios medžiagos pridedamos mokytojo ir kitų dalyvaujančiųjų vaiko ugdyme įžvalgos ir apmąstymai. Visa surinkta informacija kaupiama vaiko pasiekimų aplanke (*portfolio*), skaitmeninėje laikmenoje ar kt. įstaigos pasirinkta forma (*Gairės*, 42.3). Dokumentavimas leidžia įžvelgti vaiko pasiekimus, apmąstyti ugdymo procesą ir planuoti tolesnius ugdymo žingsnius.

Duomenų analizė padeda nuspręsti, kokie kiti žingsniai svarbūs tiek kiekvieno vaiko, tiek visos grupės raidai ir pasiekimų pažangai. Iš šių įžvalgų gimsta tolesnės **veiklos krypčių planas**. Planuodamas mokytojas kuria lankstų ugdymo(si) planą: numato veiklas, aplinkos pokyčius ir priemones, kuria kontekstus, kurie padės vaikams siekti pasiekimų pažangos. Svarbiausia, kad planas atlieptų realius vaikų poreikius ir skatintų juos aktyviai dalyvauti. Ugdomųjų veiklų **įgyvendinimas** sudaro galimybes mokytojui nuolat stebėti vaikų reakcijas, įsitraukimą ir dalyvavimą, reflektuoti pokyčius ir veiklas pritaikyti prie to, kas vyksta „čia ir dabar“.

Galiausiai ciklą užbaigia **refleksija ir grįžtamasis ryšys**. Mokytojas ir kiti vaiko ugdyme dalyvaujantys asmenys apmąsto, kas pavyko, kas paskatino vaiko pasiekimų augimą, kam reikėtų skirti daugiau dėmesio. Savo įžvalgomis mokytojas dalinasi su vaiku, tėvais, kolegomis – tai stiprina bendrystę, atvirumą ir pasitikėjimu grįstą ugdymo(si) procesą. Refleksija tampa pamatu naujam ciklui – su naujomis įžvalgomis, tolesniu vaiko pažinimu ir ugdymo kokybės gerinimu.

Taip stebėseną virsta nuolat besisukančiu ratu, kuriame kiekvienas etapas padeda matyti vaiką visapusiškai. Ji leidžia ne tik matyti kiekvieno vaiko ir vaikų grupės pažangą, bet ir kurti kontekstus, aplinkas, kuriuose vaikai jaučiasi saugūs, matomi ir girdimi, o ugdymasis tampa prasminga patirtimi tiek vaikui, tiek mokytojui.

2.

KAIP STEBIME IR DOKUMENTUOJAME?

Išimokyklinio ugdymo procese stebėjimas yra vienas iš svarbiausių būdų pažinti vaiką, suprasti jo poreikius, įžvelgti stiprybes ir matyti jo augimą kasdienėje veikloje. Kiekviena situacija mokykloje – tiek planuota, tiek spontaniška – yra ugdanti ir gali suteikti daug vertingos informacijos apie vaikų patirtis, interesus ir pasiekimus (Gairės, 3.1). Stebėjimas ugdymo procese gali būti spontaniškas ir tikslingas – abu būdai yra svarbūs, tačiau taikomi skirtingiems tikslams.

Spontaniškas stebėjimas vyksta natūraliai ir yra kasdienės pedagoginės praktikos dalis. Mokytojas stebi, kaip vaikai žaidžia, kuria, tvarkosi, valgo, eina į lauką ar bendrauja su bendraamžiais ir suaugusiais. Būtent tokiose vaikui įprastose situacijose atsiskleidžia jo interesai, gebėjimai, nuostatos. Šie epizodai leidžia pamatyti, kas vaiką domina, kur jis jaučiasi tvirtai, o kur dar susiduria su keblumais. Pastebėtą momentą mokytojas pasirinktu būdu fiksuoja ir papildo profesine įžvalga, paaiškinančia, ką vai-

ko emocinės reakcijos ir veiksenos gali reikšti. Toks fiksavimas neturi būti ilgas – neretai užtenka keleto sakinių ranka rašytame lapelyje. Tačiau svarbu, kad šie pastebėjimai nebūtų paviršutiniški – jie tampa vertingi tada, kai mokytojas įvertina kontekstą ir apgalvoja, kokios tolesnės veiklos ar parama galėtų vaiką patenkinti daryti pažangą.

Spontaniškas stebėjimas padeda užfiksuoti realų vaikų elgesį natūralioje aplinkoje, be skubos ir specialiai tam skiriamo papildomo laiko. Tai stiprina gebėjimą „skaityti“ vaiko siunčiamus signalus ir kurti ugdymą, kuris tikrai atliepia jo poreikius.

Tikslingas stebėjimas – tai planuota, sąmoninga ir iš anksto apgalvota mokytojo veikla. Jo tikslas – pažinti vaiką, atpažinti jo pasiekimus, reflektuoti vaiko pažangą ir priimti duomenimis grįstus sprendimus dėl tolesnio ugdymo.

Tikslingam stebėjimui svarbus aiškus tikslas. Prieš stebėdamas mokytojas sau atsako: *Ką noriu pamatyti?, Kokių 2–3 pasiekimų sričių pasiekimus stebėsiu?, Kodėl man tai svarbu dabar?* Toks kryptingas stebėjimas dažniausiai taikomas mokslo metų pradžioje, vaiko adaptacijos laikotarpiu, siekiant atpažinti vaiko ir vaikų grupės pasiekimus, daromą pažangą.

Mokslo metų pradžioje tikslingas stebėjimas gali padėti susidaryti „pradinį vaizdą“: kokios vaiko stiprybės, pomėgiai ir interesai, kaip jis pradeda, tęsia ir užbaigia veiklą, koks jo savarankiškumas, kaip bendrauja su bendraamžiais ir suaugusiais. Čia galima fiksuoti vaiko dėmesio išlaikymo trukmę, jo pasirinkamas veiklas (judrios, kūrybinės, kalbinės), mėgstamiausius žaislus, priemones, susitarimų laikymąsi. Tai leidžia susieti stebėjimą su *Pasiekimų aprašo* sritimis ir žingsniais ir nusimatyti realius, mažais žingsniais pasiekiamus tikslus.

Vaiko adaptacijos laikotarpiu galima stebėti, kokias užuominas teikia vaiko elgesys įvairiu dienos metu ir skirtinguose kontekstuose: atėjus į grupę, pereinant iš vienos erdvės ar veiklos į kitą, grupinėse ir ramesnėse veiklose, lauke. Galima stebėti, kas vaikui padeda nusiraminti ar įsitraukti (suaugusiojo buvimas šalia, aiškesnės ribos, mažesnė grupelė, pažįstamos priemonės), kokius „pagalbos signalus“ (gestai, žodžiai, traukimasis į šalį) jis siunčia, kiek laiko trunka įsitraukimas, aktyvus

dalyvavimas veikloje, kaip vaikas priima pasiūlymus. Ši informacija leidžia greitai pritaikyti aplinką, mokytojo vaidmenį, kad vaikas jaustųsi saugiai ir galėtų natūraliai ugdytis.

Taigi, mokytojui svarbu iš anksto numatyti:

- koku tikslu rinksi informaciją;
- vietą ir laiką, kada stebėsi;
- kokios veiklos ar situacijos bus tinkamiausios;
- kokias stebėjimui fiksuoti naudos priemones (užrašai, nuoseklūs stebėjimo aprašai ir kt.).

Kiekviena mokykla susitaria ir programoje fiksuoja, koku tikslu, kokia forma, koku dažnumu bus atliekamas tikslingas stebėjimas. 1 priede pateikiamas Santariškių lopšelio-darželio bendruomenės susitarimu naudojamas nuoseklusis stebėjimo aprašas.

 Plačiau: 1 priedas. Santariškių lopšelio-darželio nuosekliojo stebėjimo aprašo pavyzdys

Spontaniško ir tikslingo stebėjimo metu sukaupti duomenys tampa tuo, ką dažnai vadiname **pasiekimų įrodymais**. Svarbiausia, kad jie būtų autentiški – atspindėtų vaiko patirtis, gebėjimus, nuostatas ir elgesį realiose situacijose.

Šie įrodymai padeda matyti ir vaiko pasiekimus, ir jo ugdymosi procesą: kaip vaikas veikia, mokosi, kaip reaguoja į naujas situacijas, kokią pažangą daro.

Dokumentavimas – tai daugiau nei faktų fiksavimas. Vaiko pasiekimai dokumentuojami siekiant:

- pažinti, kaip jis veikia, kaip mokosi, ką jau geba, kad galėtų prasmingai paremti jo ugdymąsi;
- padėti atpažinti ir plėtoti jo galias;
- pastebėti, ar vaikas neužsibuvo viename pasiekimų žingsnyje, ir sudaryti galimybes daryti pažangą.

Dokumentuodamas mokytojas užrašo vaiko veikseną ar kalbą, prideda nuotrauką, piešinį ar kitą vaikų kūrybos elementą ir papildomai reflektuoja – ką tai sako apie vaiko ugdymąsi ir kokie galėtų būti tolesni žingsniai. Tai ne tik apie tai, *ką vaikas padarė*, bet ir apie *ką tai reiškia*.

Mokykloje aptariama, kokie įrodymai bus renkami ir fiksuojami (Gairės, 42.4). Tai gali būti:

- vaikų piešiniai ir kiti kūrybiniai darbai;
- trumpi vaikų pokalbiai ar mintys;
- nuotraukos ir vaizdo bei garso įrašai;
- stebėjimų užrašai;
- mokytojo refleksijos ar dienoraščio įrašai ir kt.

Svarbu, kad dokumentavimas būtų natūrali ugdymo proceso dalis, padedanti susieti tai, kas įvyko, su tolesniais pedagoginiais sprendimais, o ne papildoma našta mokytojui.

Praktikoje tai gali būti greiti užrašai lipniuose lapeliuose ar užrašų knygelėje, keli kasdienį momentą fiksuojantys epizodai, kuriuos vėliau galima susisteminti skaitmeninėje erdvėje ar vaiko pasiekimų aplanke.

Mokykla, rengdama programą, susitaria dėl priemonių, kurias naudos pasiekimams dokumentuoti. Viena iš galimų priemonių – „Pasiekimų žingsneliai“. Ši priemonė patogi kasdieniam naudojimui, nes pasiekimai joje suformuluoti trumpai, aiškiai ir iš vaiko perspektyvos.

📖 **Plačiau:** Vaikų, dalyvaujančių ikimokyklinio ugdymo programoje, pasiekimų stebėsenos priemonė „Pasiekimų žingsneliai“: <https://www.nsa.smsm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/11/Priemone-Pasiekimu-zingsneliai.pdf>

▶ **Plačiau: Metodinė vaizdo medžiaga**

Priemonės „Pasiekimų žingsneliai“ pristatymo I dalis: <https://www.youtube.com/watch?v=ufPdyzDR7pA>

▶ **Plačiau: Metodinė vaizdo medžiaga**

Priemonės „Pasiekimų žingsneliai“ pristatymo II dalis: <https://www.youtube.com/watch?v=7pLHIEKubLU>

SPONTANIŠKO IR TIKSLINGO STEBĖJIMO PAVYZDŽIAI

1. pavyzdys

Saulė savarankiškai pjaustė obuolį ir agurką, peilį laikė tinkamai, pjaustė atsargiai.

Fiksavimas „Pasiekimų žingsneliuose“:

Ant lapelio užrašoma: „*Sausio 12 d., Saulė savarankiškai ir atsargiai naudoja aštrius įrankius.*“

Lapelis priklijuojamas prie 4 žingsnelio: *Mokausi saugiai naudotis aštriais daiktais.*

2. pavyzdys

Lukas valgė naudodamasis šaukštu ir šakute, maistą ėmė tvarkingai, pabaigęs nušluostė stalą.

Fiksavimas „Pasiiekimų žingsneliuose“:

Ant lapelio užrašoma: „Sausio 15 d., Lukas valgo tvarkingai su stalo įrankiais ir susitvarko pavalgęs.“

Lapelis priklijuojamas prie 5 žingsnelio: Valgau tvarkingai su stalo įrankiais, susitvarkau pavalgęs, po veiklos.

„Sausio 15 d., Lukas valgo tvarkingai su stalo įrankiais ir susitvarko pavalgęs.“

Tačiau kasdieniai mokytojo pastebėjimai gali būti fiksuojami ne tik priklijuojant lapelį, bet ir kitais būdais: **nuspalvinant žingsnelį, rašant komentarus**, pridėdant **nuotrauką, vaiko kūrybinį darbą ar garso įrašą**. „Pasiiekimų žingsnelių“ priemonė padeda rinkti duomenis, tačiau nepakeičia *Pasiiekimų aprašo*, kuriame išsamiau aprašyti pasiekimų požymiai, padedantys atpažinti vaikų gebėjimus.

3 pavyzdys

Stebėjimo sritis: 11.3.2. Smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų ir akių koordinacija

Ugdomoji veikla: dėlioja pagaliukus į skylutes.

Eglė ima po vieną pagaliuką ir nukreipia juos į skylutes:

- taikosi ir įstato pagaliuką į skylutę;
- kartais pakoreguoja rankos judesį, kad pataikytų tiksliau;
- kartoja veiksmą kelis kartus, siekdama įdėti visus pagaliukus;
- pasako: „Sudėjau viską!“.

Fiksavimas „Pasiiekimų žingsneliuose“:

„Gegužės 10 d., „Gana tiksliai atlieku judesius plaštaka ir pirštais“.

„Gegužės 10 d., Eglė
taikosi ir įstato smulkius
daiktus į skylutes, derina
rankų ir akių judesius.“

[illegible]

SPONTANIŠKO VAIKŲ STEBĖJIMO DOKUMENTAVIMO PAVYZDŽIAI

Keli per dieną prasmingi įrašai, kaupiami ir reflektuojami, ilgainiui leidžia matyti tiek vaiko pažangą, tiek konteksto, ugdomosios aplinkos poveikį ir tampa pagrindu ugdymo planavimui.

4 pavyzdys

Spalio 2 d.

Situacija: Vaikų laisva kūrybinė veikla (vaikai tapo guašu). Jie domėjosi skirtingais paviršiais, lietė dažus pirštais, komentavo savo potyrius ir džiaugėsi netikėtai išgautais vaizdais.

Stebėjimo sritis: 22.3.1. Tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas.

Dailės posritis. 3-iasis žingsnis: <...> *tyrinėja ant skirtingų paviršių paliktus pėdsakus ar išgautus vaizdus, mėgaujasi skirtingais potyriais.*

5 pavyzdys

Spalio 2 d.

Situacija: Kūrybinė veikla su žirkėmis. Matas kerpa pagal liniją, iš pradžių šiek tiek kreivai, bet pats pasuka popierių ir ištaiso judesius. Džiaugiasi: „Man pavyko!“

Stebėjimo sritis: 11.3.2. Smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų ir akių koordinacija.

5-asis žingsnis: *Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai.*

6 pavyzdys

Problemų sprendimas, gebėjimas žaisti, santykiai su bendraamžiais

Data: Vasario 12 d.

Vaikas: Jokūbas (4 m.)

Stebėjimo sritys:

- 25.3.2. gebėjimas ieškoti problemos sprendimo būdų ir juos įgyvendinti;
- 26.3.1. gebėjimas koordinuoti žaidimo veiksmus su kitais žaidėjais;
- 15.3.2. gebėjimas bendrauti, mokymasis bendradarbiauti.

Situacija: Grupėje vaikai sukūrė olimpinę trasą ir žaidžia slidininkų lenktynes.

Vaiko veikseną: Jokūbas kartu su kitais vaikais dėjo trasos dalis, statė nuolydį. Žaisdamas derina veiksmus su kitais vaikais – laukia savo eilės čiuožti, stebi kitų bandymus. Džiaugsmingai reaguoja: „Mano – greičiausias!“ ir kviečia draugą pabandyti kartu.

Mokytojo įžvalgos: Jokūbas įsitraukia į bendrą žaidimą, prisideda prie trasos kūrimo, tariasi su kitais vaikais dėl jos dalių išdėstymo ir nuolydžio statymo. Žaidimo metu jis laukia savo eilės, stebi kitų bandymus, kviečia kitus žaisti kartu.

Pastebėti žingsniai:

25. Pasiekimų sritis – problemų sprendimas: 4-asis žingsnis: *Nori problemą įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus <...>.*

26. Pasiekimų sritis – gebėjimas žaisti: 4-asis žingsnis: *<...> kuria vaidmenų ir režisūrinius žaidimus, derina veiksmus su kitais, sprendžia nesutarimus <...>.*

15. Pasiekimų sritis – santykiai su suaugusiaisiais ir bendraamžiais: 4-asis žingsnis: *Geba žaisti, atlikti bendrą veiklą poroje, kelių vaikų grupelėje, siūlo ir priima idėjas, derina norus ir veiksmus, sprendžia nesutarimus.*

7 pavyzdys

Rašytinė kalba

Data: Rugsėjo 16 d.

Vaikas: Karolis (4 m. 7 mėn.)

Stebėjimo sritis: 20.3.3. Gebėjimas komunikuoti paprastomis rašytinės raiškos formomis.

Situacija: Savarankiška veikla – rašymo bandymai.

Vaiko veikseną: Karolis rašo savarankiškai, bandydamas įvairius pieštukus ir spalvas. Beveik visą laiką rašo kaire ranka, laikydamas pieštuką delne. Tada parodo savo darbą ir sako: „Tai laiškas tau. Perskaityk.“

Mokytojo įžvalgos: Karolis rašo / piešia kaire ranka ir eksperimentuoja su įvairiais pieštuko laikymo būdais. Jo „laiške“ matyti pasikartojantys ženklai, simboliai ir pirmoji savo vardo raidė – „K“. Tai rodo, kad jis pradeda suprasti, jog rašymas yra simbolių sistema, kuri gali būti skirta kitiems skaityti.

Pastebėtas žingsnis: 20. Kalbinė raiška – 4-asis žingsnis: *Domisi rašytinės kalbos elementais; atpažįsta vieną kitą raidę ar skaitmenį, pirmąją savo vardo raidę.*

8 pavyzdys

Problemų sprendimas

Data: Kovo 7 d.

Vaikas: Morta (4 m. 2 mėn.)

Stebėjimo sritis: 25.3.2. Gebėjimas ieškoti problemos sprendimo būdų ir juos įgyvendinti.

Situacija: Dėlionės dėliojimas žaidimų kampelyje.

Vaiko veikseną: Morta paima kelias detales ir, laikydama dvi rankose, sako: „Šita čia netinka, ji per didelė.“ Tada apsidairo, paima kitą detalę ir bando įdėti. Po kelių bandymų jai pavyksta. Ji nusišypso ir garsiai sako: „Taip, pavyko!“ Greta buvęs Lukas pažiūrėjo į ją, o Morta pridūrė: „Dabar tavo eilė.“

Mokytojo įžvalgos: Morta geba pastebėti, kai pasirinktas sprendimas netinka, bando veikti kitaip, rodo atkaklumą. Ji samprotauja apie problemą („netinka, per didelė“), išbando kelis būdus ir džiaugiasi sėkme, dalinasi savo pasiekimu su draugu.

Pastebėtas žingsnis: 25. Problemų sprendimas – 5-asis žingsnis: *Dažnai atpažįsta kasdienes ir mažiau įprastas problemas. Retsykiais pats ieško iššūkių, aktyviai bando įveikti pasitaikančius sunkumus.*

Dokumentavimas mokykloje gali būti įvairus, tačiau svarbiausia, kad pasirinktos formos būtų aiškios ir lengvai taikomos praktiškai. Jis padeda mokytojui kryptingai stebėti vaikų pasiekimus, planuoti ugdymą ir nuosekliai fiksuoti pažangą. Mokykloje susitariama, kada ir kokie reikšmingi įrašai perkeliami į skaitmeninę erdvę – pavyzdžiui, į e. dienyną ar vaiko pasiekimų aplanką (*portfolio*). Taip sukaupti duomenys daro ugdymo(si) procesą matomą, apmąstytą ir tikslingą.

Viena iš galimų dokumentavimo priemonių – **vaiko pasiekimų aplankas (*portfolio*)**. Jame kaupiami įrodymai apie vaiko ugdymosi patirtis, pasiekimus ir pažangą visose ugdymosi pasiekimų srityse.

Kad pasiekimų aplankas būtų naudingas vaikui, mokytojams, švietimo pagalbos specialistams, šeimai, mokykloje sutariama dėl bendrų principų:

- kokia yra aplanko paskirtis (pvz., aplankas kuriamas vaiko pažangai matyti, ugdymui(si) planuoti, dialogui su šeima ir kt.);
- kokie įrašai bus laikomi įrodymais (pvz., vaikų kūrybiniai darbeliai, vaizdo įrašai, trumpi stebėjimų užrašai, vaiko pasakojimų, žaidimų, elgesio situacijų pavyzdžiai);
- koks ryšys su *Pasiekimų aprašu*: kaip kiekvieną įrašą susiesite su konkrečia pasiekimų sritimi ir žingsniu, kokį trumpinį ar žymėjimą naudosite (pvz., 20.3.3; 25.5), kad visiems būtų suprantama.

Labai svarbu pradėti nuo vaiko balso. Su vaiku pasikalbėkime apie aplanko paskirtį. Kartu su vaiku aptarkime, koks galėtų būti aplanko viršelis. Tai gali būti nuotrauka, vaiko pieštas autoportretas, piešinys, rankos atspaudas ir pan. su jo vardu ir keliais ženklais ar sakiniais „apie mane“. Pildydami aplanką, klauskime vaiko, kokį darbėlį jis norėtų įdėti, ką apie jį papasakotų, apžiūrėkime ir palyginkime dabartinį darbėlį su ankstesniais. Aptarkime, kas, vaiko manymu, labiausiai pavyko, ką dabar jis darytų kitaip ir kt. Tokios refleksijos padeda vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi ir pasidžiaugti savo pasiekimais, sustiprina mokymosi motyvaciją. Kartu su vaiku kuriamas aplankas suteikia galimybę jam pamatyti savo pažangą.

Į pasiekimų aplanką tikslingai dėti tiek vaikų pasiekimų, tiek jų mokymosi būdų įrodymus, rodančius vaiko pažangą. Aplanke sukaupta įvairi medžiaga padės reflektuoti vaiko pasiekimus ir daryti pagrįstas išvadas apie jo pažangą.

Tikslinga numatyti aplanko pildymo ir aptarimo rutiną. Kadangi aplankas pildomas nuolat, po savaitės ar dviejų skirkime laiko (pvz., 15–20 minučių) įrodymams atrinkti ir susisteminti. Bent kartą per mėnesį kartu su vaiku peržiūrėkime aplanką – paklauskime, kuo jis didžiuojasi, ką norėtų parodyti tėvams, ką norėtų veikti, ką sužinoti ateityje. Susitarkime, kaip dažnai aplanką peržiūrėsime su kolegomis ir prireikus su švietimo pagalbos specialistais. Prieš individualų pokalbį su šeima atrinkime 3–5 vaizdžius pavyzdžius vaiko pažangai atskleisti. Svarbu, kad aplankas nebūtų tik formali priemonė, pildoma metų pabaigoje, bet aktyvi ugdymo proceso dalis, naudojama vaiko ugdymosioms veikloms ir paramai planuoti.

Aplankas gali būti popierinis (segtuvuose, sąsiuvinuose ar dėžutėse) ar skaitmeninis (skaitmeninėse laikmenose). Mokyklos bendruomenei susitarus, jo formatas gali būti mišrus. Mokykla nusprendžia, koks būdas labiausiai atitinka jos galimybes ir konkrečių grupių poreikius ir kaip bus užtikrinta tinkama prieiga vaikui ir jo šeimai.

Kvieskime tėvus peržiūrėti aplanką kartu su vaiku, įrašyti komentarus ir pasidalinti veiklos pavyzdžiais iš namų. Jei to nepavyksta daryti nuolat, suplanuokime „aplanko dienas“. Numatykite periodinius vaiko pažangos aptarimus (su vaiku arba be jo, dalyvaujant švietimo pagalbos specialistams ir kitiems mokytojams). Tokia aiški tvarka stiprina šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą ir padeda remti vaiko ugdymąsi.

Aplankas yra svarbi planavimo priemonė. Naudokimės juo kiekvieną kartą, kai planuojame ugdomąsias veiklas.

Susitarkime, kaip aplankas „keliauja“: vaikui pereinant iš grupės į grupę, metų pabaigoje, pereinant į priešmokyklinio ugdymo programą, dalinantis informacija su kolegomis.

Siekdami užtikrinti kokybę, bent kartą per pusmetį mokykloje pasidalinkime gerosiomis praktikomis ir peržiūrėkime vieni kitų pildytų aplankų pavyzdžius. Numatykite ir mokymus bei paramą: kas, kada ir kaip trumpai apmoko naujus komandos narius, kur jie gali kreiptis dėl kylančių klausimų.

Dar viena galima priemonė vaikų pasiekimams dokumentuoti yra *Grindų knyga*. Tai didelio formato knyga ar albumas, laikomas vaikams lengvai pasiekiamoje vietoje – ant grindų ar žemo stalo. Ji tampa visos grupės dienoraščiu, kuriame fiksuojami vaikų kasdieniai įvykiai, atradimai, pasiekimai ir patirtys. Svarbiausias šios priemonės bruožas – girdimas vaikų balsas: jų idėjos, mintys, klausimai, emocijos ir sprendimai. *Grindų knyga* padeda vaikams suprasti save kaip besimokančius, skatina savirefleksiją, bendradarbiavimą ir dalinimąsi, be to, tampa vertinga dokumentavimo priemone, atspindinčia ne tik individualią, bet ir visos grupės ugdymosi raidą (ką svarbu aptarti, pasirenkant šį dokumentavimo būdą).

 Plačiau: 2 priedas. Apie *Grindų knyga* kaip dokumentavimo būdą

Grindų knyga pildoma nuolat, todėl tai yra „gyvi“ vaiko patirčių, pasiekimų, mokymosi būdų įrodymai, augantys kartu su vaikais. Joje gali būti dedamos nuotraukos, vaikų kūrybiniai darbai, trumpi pasakojimai, samprotavimai, klausimai ar hipotezės. Vaikai patys įklijuoja piešinius, pasakoja savo patirtis, o mokytojas užrašo jų žodžius. Svarbu, kad ši knyga būtų bendra vaikų ir mokytojų kūryba, kur vaikai tampa autoriais ir iliustratoriais. *Grindų knyga* yra puiki priemonė reflektuoti dienos ar savaitės įspūdžius, patirtis, kartu aptariant šiuos klausimus: „Ką sužinojome?“, „Kas buvo netikėta?“, „Ką norime pažinti toliau?“

Grindų knygos naudojimas remiasi atvirumu ir įtraukimu – ji visada prieinama vaikams, laikoma vaikams prieinamose ir patogiose vietose, jie gali ją vartyti, parodyti draugams ar tėvams, papildyti piešiniais, nuotraukomis ar trumpais komentarais. Tai padeda vaikams matyti savo pažangą, įsisąmoninti, kaip jie ugdomi, ir jaustis svarbiais grupės nariais. Mokytojui – tai vertinga priemonė planuoti tikslingas veiklas pagal vaikų išsakytus norus ir pastebėjimus. *Grindų knyga* taip pat įtraukia ir šeimas – tėvai kviečiami ją peržiūrėti, palikti komentarų ar pasidalinti savo įžvalgomis apie vaikų veiklas ir pasiekimus namuose.

Patariama pasirinkti tvirtą, didelio formato albumą ar segtuvą ir numatyti reguliary laiką knygai pildyti. Tai gali tapti kasdieniu refleksijos ritualu, kuris ne tik apibendrina patirtis, bet ir padeda mokytojui fiksuoti svarbius ugdymo momentus. Kuo daugiau vaikų įsitrauks į kūrimą, tuo *Grindų knyga* taps prasmingesnė visai bendruomenei.

Galiausiai *Grindų knyga* nėra tik dokumentavimo forma – tai visapusiška ugdymo priemonė, padedanti kurti tvirtesnį ryšį tarp vaikų, mokytojų ir šeimų. Ji ne tik atspindi vaikų patirtis, bet ir suteikia jiems galimybę aktyviai dalyvauti savo ugdymosi procese, kelti klausimus, planuoti, apmąstyti ir didžiuotis savo pasiekimais.

Vaikai pagal pasiūlytą šablono kūrė katino kaukę, vėliau panaudodami kaukes mokėsi suvaldinti skirtingas emocijas, kurias išgyvena katinas Mauricijus, o kartais ir vaikai

9 pavyzdys

Data: Spalio 15 d. „Ką gali berniukai ir mergaitės?“

Vaikų veikla: Vaikai iš krepinio popieriaus konstruoja kalną ir vaizduoja, kad būdami drąsūs ir atkaklūs, gali pasiekti savo svajones.

Užrašytos vaikų (5 m.) mintys:

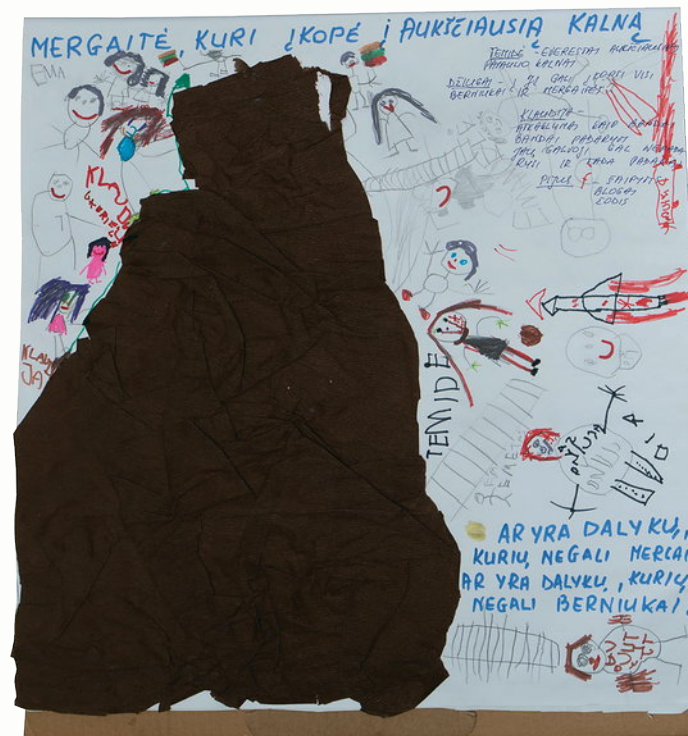
Temidė: „Everestas – aukščiausias pasaulio kalnas.“

Džiugas: „Į jį gali įkopti visi berniukai ir mergaitės!“

Klaudija: „Atkaklumas – kai bandai bandai padaryti, jau galvoji, kad gal nepadarysi, ir tada padarai!“

Mokytojo užrašas: Vaikų klausiau, ar yra darbų, kurių negali dirbti mergaitės arba berniukai. Aptarėme, kokios savybės padeda žmogui pasiekti savo tikslus ar svajones.

Refleksija su vaikų grupe. Su vaikais dar kartą apžiūrėjome sukurta kalną ir prisiminėme, ką kalbėjome apie svajones ir atkaklumą. Vaikai dalinosi mintimis, kas jiems padėjo „įkopti į kalną“ žaidime ir realiose situacijose. Pokalbio metu išryškėjo, kad vaikai supranta atkaklumo svarbą – įvardija, kad reikia bandyti kelis kartus, nepasiduoti ir padėti vieni kitiems. Taip pat su vaikais aptarėme, kad tiek berniukai, tiek mergaitės gali siekti savo tikslų, o svarbiausios yra asmeninės savybės – drąsa, pastangos ir tikėjimas savimi.

Daugiau apie *Grindų knygos* naudojimą galite sužinoti vaizdo medžiagoje.

▶ Plačiau: Metodinė vaizdo medžiaga

The Talking and Thinking Floorbook Approach: https://www.youtube.com/watch?v=7p5Vaejd1Vk&utm_source=chatgpt.com

▶ Plačiau: Metodinė vaizdo medžiaga

Talking and Thinking Floorbooks by Claire Warden: <https://www.youtube.com/watch?v=ywgyhjOpnko>

3.

KADA STEBĖJIMO DUOMENYS TAMPA UGDymo PLANAVIMO PAGRINDU

Stebėjimo metu sukaupia informacija įgyja tikrąją vertę tada, kai ji yra apmąstoma, interpretuojama ir prasmingai panaudojama ugdymui planuoti. Stebėjimo duomenų analizė padeda išryškinti ne tik konkrečius vaiko pasiekimus, bet ir pažangos kryptį – kokia yra vaiko ūgtis, kokiose situacijose jis labiausiai atsiskleidžia, kada jam prireikia paramos. Svarbiausia – ne tai, kiek vaiko pasiekimai atitinka vieną ar kitą žingsnį, bet kiek jis ūgtelėjo, lyginant su ankstesne fiksuota situacija (*Gairės, 42.1.1*).

Tokia analizė tampa pagrindu kryptingam ugdymo planavimui. Mokytojas gali priimti duomenimis grįstus sprendimus: pasirinkti tinkamiausias veiklas, kurti kontekstą, pritaikyti

aplinką, peržiūrėti ugdymo būdus ar numatyti papildomą pagalbą. Tai leidžia ugdymą(si) grįsti kiekvieno vaiko ir vaikų grupės poreikiais.

Sukaupia informacija mokytojų sudaro galimybes:

- atpažinti, kaip auga vaiko pasiekimai;
- remiantis stebėjimo duomenų analize priimti kryptingus pedagoginius sprendimus;
- reflektuoti taikomų strategijų, mokytojo sąveikų, kontekstų ir aplinkos poveikį vaiko pažangai;
- planuoti ir lanksčiai įgyvendinti grupės ugdymo procesą.

Šios įžvalgos padeda kurti individualizuotą, prasmingą visos vaikų grupės ugdymo(si) planą.

Kaip jau minėta, remdamasis duomenų analizės rezultatais, mokytojas gali tikslingai kurti ugdymo(si) kontekstus, pritaikyti aplinką taip, kad ji skatintų vaikų galių augimą. Galima pasiūlyti veiklas, atitinkančias tiek kiekvieno vaiko asmeninius poreikius, tiek visos vaikų grupės interesus bei jų gebėjimus, o prireikus – laiku įtraukti specialistus ar bendradarbiauti su šeima. Taip ugdymas tampa ne atsitiktinis, o kryptingas.

Išanalizuoti stebėjimo duomenys yra vertingi visiems ugdymo proceso dalyviams. Vaikui – tai galimybė jaustis matomam ir pripažintam: kai jo pastangos ir pažanga pastebimos, jis patiria sėkmę, pasitiki savimi ir aktyviai dalyvauja veiklose. Mokytojams padeda geriau pažinti vaiką ir vaikų grupę, suprasti jų poreikius ir lanksčiai taikyti įvairius ugdymo būdus. Ugdymo procesas tampa kryptingas ir pagrįstas – planavimas remiasi realiais duomenimis, leidžiančiais kurti prasmingą ugdymą tiek kiekvienam vaikui, tiek visai grupei.

Toliau pateikiama pavyzdžių, kaip mokytoja analizuoja tai, kas buvo dokumentuota, ir kaip tuo remiasi priimdama sprendimus, kokias ugdomųjų veiklų kryptis planuoti.

1 pavyzdys

Vaikas: Matas (4 m. 3 mėn.)

Stebėjimų analizė: Mato pasiekimai pereina į 4 žingsnį (15. Pasiekimų sritis – santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais) – geba dalintis, siūlyti idėjas, jungtis į bendrą žaidimą. Toliau svarbu plėtoti gebėjimą tartis, laikytis taisyklių ir bendradarbiauti, kad jis pamažu pasiektų aukštesnį bendravimo lygį.

Ugdomųjų veiklų kryptys Matui: sudaryti galimybes kurti bendrą žaidimą mažose grupelėse (pvz., statant miestą), kartu kurti pasaką ar vaidmenų žaidimus, kuriuose reikia pasiskirstyti vaidmenimis, dalyvauti komandiniuose judriuosiuose žaidimuose, kuriuose būtina susitarti ir laikytis taisyklių.

Patarimai šeimai: žaisti stalo žaidimus su taisyklėmis („Uno“, „Domino“, „Lotto“), kurie moko laukti savo eilės, laikytis susitarimų; skaityti knygas apie draugystę ir aptarti veikėjų elgesį („Ką draugai padarė gerai?, Kaip jie galėjo susitarti?“); įtraukti Matą į šeimos susitarimus (pvz., suplanuoti savaitgalio veiklą kartu, balsuoti už pasirinkimus).

2 pavyzdys

Vaikas: Gabija (4 m. 1 mėn.)

Stebėjimų analizė: Gabijos pasiekimai pereina į 4 žingsnį (20. Pasiekimų sritis – kalbinė raiška) – jos kalba įvairiose situacijose tampa vis nuoseklesnė ir prasmingesnė, ji geba dalintis patirtimi, įvardyti emocijas, įsitraukti į pokalbius. Toliau svarbu plėtoti pasakojimo nuoseklumą, plėsti žodyną ir skatinti ją ne tik atsakyti, bet ir pačiai užduoti klausimus.

Ugdomųjų veiklų kryptys Gabijai: kurti kasdienes pasakojimų veiklas, kur vaikai pasakoja apie dienos įvykius ar matytus dalykus, „istorijų ratus“, kai vaikai paeiliui papildo bendrą pasakojimą, vaidmenų žaidimus, kuriuose reikia įsijausti į veikėją, kalbėti jo vardu, dialogo žaidimus (pvz., „Parduotuvė“, „Poliklinika“, „Mano augintinis“), kur vaikai bendrauja pagal situaciją, veiklas su nuotraukomis ar paveikslėliais, kai vaikai turi juos apibūdinti ar sukurti istoriją.

Patarimai šeimai: vakarais kartu aptarti dienos įvykius: „Kas šiandien labiausiai nudžiugino? Kas buvo sunku?“; skaityti knygas ir skatinti Gabiją pasakoti, kas įvyko, kaip jautėsi veikėjai, kas galėtų būti toliau; žaisti „klausimų–atsakymų“ žaidimus („Kas būtų, jeigu...?“ „Kaip manai, ką jaučia šuniukas?“). Įtraukti Gabiją į šeimos kasdienes veiklas, suteikiant galimybę paaiškinti (pvz., „Pasakyk tėčiui, kokių produktų mums reikia sriubai“). Kartu kurti trumpus pasakojimus ar daineles apie kasdienes situacijas.

3 pavyzdys

Vaikas: Ema (5 m. 2 mėn.)

Situacija: Ema grįžo į grupę po metų gyvenimo užsienyje. Ji supranta lietuviškai, tačiau kalba mažai, dažnai atsako vienu žodžiu, vengia kalbinių žaidimų, retai įsitraukia į grupines diskusijas.

Mokytojos stebėjimo duomenys: per pirmąsias savaites mokytoja fiksavo, kad Ema:

- klausosi kitų vaikų pokalbių, bet pati retai įsitraukia;
- bendrauja labiau per veiksma – rodo, gestikuliuoja;
- mielai piešia, konstruoja, džiaugiasi, kai jos darbus pastebi suaugusieji;
- įsitraukia į žaidimus, kai šalia yra vaikai, kurie priima ją į veiklą nereikalaudami daug kalbėti.

Stebėjimų analizė: kalbiniai gebėjimai šiuo metu atitinka 2–3 žingsnius (20. Pasiekimų sritis – kalbinė raida). Ema supranta kalbą, tačiau stokoja pasitikėjimo kalbėti, turi ribotą žodyną. Ema yra smalsi, mėgsta veikti savarankiškai, todėl kalbėjimo sunkumai nėra susiję su motyvacija ar pasitikėjimu mokytoju.

Ugdomųjų veiklų kryptys Emai:

- kalbos plėtojimas per kasdienes situacijas: kalbėjimasis veiklos, žaidimo metu – komentuoti tai, ką Ema daro („Tu renkiesi raudoną spalvą“, „Ką pieši šiandien?“, „Ką veiki?“, „Ką nori pasirinkti?“); trumpos kasdienės situacijos, kai kalbama apie planuojamas dienos veiklas, orą; veiklos su daug kalbančiu, empatišku draugu (pvz., konstruojant ar žaidžiant vaidmenų žaidimą);
 - kalbos ugdymas per meninę ir žaidybines veiklas: dainelės su pasikartojančiais žodžiais, eiliuotės, ritminiai žaidimai, paveikslėlių kortelės; žaidimai „Parduotuvė“, „Ligoninė“, „Kelionė“ – situacijos, kur galima vartoti konkrečius žodžius ir frazes, pasitelkiant gestus ar vaizdus; situacijų kūrimas pagal paveikslėlius („Ką pasakė lokys?“); pasakojimų kūrimas iš nuotraukų ar figūrėlių.
- Patarimai šeimai:** kartu skaityti lietuviškas knygas, aptarti paveikslėlius, klausti: „Kas čia?“, „Ką daro?“; klausytis lietuviškų dainelių, eilėraščių; namuose kuo daugiau kalbėti lietuviškai, bet nespauti Emos atsakyti – svarbu, kad ji girdėtų natūralų kalbos vartojimą; žaisti žaidimus, kuriuose kalba susieta su veiksmais („Parodyk, kas bėga!“, „Kas čia valgo?“).

4 pavyzdys

Vaikas: Tadas (3 m. 9 mėn.)

Stebėjimo situacija: Tadas mokyklos kieme žaidžia su bendraamžiais – lipa ant rąstų, stato statinius iš gamtinių medžiagų (šakelių, kankorėžių, medinių kaladėlių).

Stebima (11. Pasiekimų sritis – fizinis aktyvumas):

- kaip vaikas keičia kryptį, išlaiko pusiausvyrą, koordinuoja judesius; kaip lipa ant kliūčių ir nuo jų nulipa;
- kaip tiksliai manipuliuoja smulkiais objektais – laiko ir dėlioja šakeles, kankorėžius.

Analizė: Tado veikla rodo pažangą nuo 3 iki 4 žingsnio fizinio aktyvumo srityje – jis jau geba šokinėti, išlaikyti pusiausvyrą, valdyti tiek stambiosios, tiek smulkiosios motorikos judesius.

Ugdomųjų veiklų kryptys: skatinamos veiklos, kuriose lavinami koordinacijos ir pusiausvyros įgūdžiai: ėjimas siaura plokštuma, šokinėjimas, kliūčių ruožai; planuojamos smulkiosios motorikos užduotys: objektų rūšiavimas, kaladėlių statymas, dėliojimas pinceto principu.

Stebima (15. Pasiekimų sritis – santykiai su bendraamžiais ir suaugusiais):

- ar Tadas įsitraukia į bendrą žaidimą, kaip reaguoja į kitų vaikų idėjas;

- kaip dalinasi priemonėmis, kiek laiko išbūna bendroje veikloje.

Analizė: Tadas pereina nuo 3 link 4 žingsnio – rodo iniciatyvą, reaguoja į kitus, bet dar trūksta gebėjimo ilgiau bendradarbiauti ar spręsti iškilusius nesutarimus.

Ugdomųjų veiklų kryptys: planuojamos užduotys, kurios skatina bendradarbiauti – statiniai poromis, vaidmenų žaidimai. Vaikai mokosi tartis, ieškoti susitarimų ir pasidalinti atsakomybę veikloje.

Stebima (25. Pasiekimų sritis – problemų sprendimas; 13. Pasiekimų sritis – savireguliacija ir savikontrolė):

- kaip Tadas reaguoja į nesėkmes (pvz., sugriuvusį statinį); ar bando iš naujo, kokius sprendimus sugalvoja;
- kaip išreiškia emocijas ir kokią kalbą vartoja per žaidimą.

Analizė: Tadas pasižymi kūrybiškumu ir gebėjimu išbūti sudėtingose situacijose – nusivylęs jis netrunka grįžti prie veiklos, kuria naujus sprendimus. Tai rodo stiprėjančius savireguliacijos ir problemų sprendimo gebėjimus.

Ugdomųjų veiklų kryptys: kuriamos situacijos, kurios leidžia pačiam spręsti problemas: „Ką darysi, jei...?“; skatinamas atkaklumas, refleksija apie jausmus ir elgesį žaidimo metu.

Toks nuoseklus stebėjimo duomenų analizės taikymas leidžia planuoti kryptingai ir tikslingai. Mokytojas, kuris analizuoja ir planuoja remdamasis realiais duomenimis, tampa ne tik ugdytoju, bet ir pedagoginio proceso tyrėju. Toks požiūris kuria kokybišką, vaikui prasmingą ir orų ugdymą, kuris grindžiamas ne šablonais, o tikru ryšiu su vaiku ir jo mokymosi patirtimi. Tai stiprina ugdymo kokybę ir padeda kiekvienam vaikui augti savo tempu, remiantis jo asmenine pažanga.

Mokyklos programoje verta numatyti, kad mokytojų komanda bent kelis kartus per metus (pvz., kas ketvirtį, kas antrą mėnesį) analizuoja sukauptus stebėjimo duomenis ir juos naudoja planuodama ugdymo procesą. Analizės metu aptariama: kokie vaiko gebėjimai gerėja; kokių sričių ugdymui reikia daugiau dėmesio; kokios ugdomosios priemonės ir metodai veikia geriausiai; kokias naujas kryptis planuoti toliau. Toks duomenimis grįstas planavimas padeda užtikrinti, kad ugdymas būtų lankstus, atliepiantis kiekvieno vaiko ir vaikų grupės poreikius.

Kaip nurodoma *Gairėse* (42.1.1), svarbiausia – matyti vaiko pažangą, o ne lyginti su kitais ar siekti „standartinio“ rezultato.

Plčiau: 4 knygelė. Kaip organizuoti įtraukuj ugdymą universalus dizaino mokymuisi prieigoje?

Plčiau: 12 knygelė. Kaip skleidžiasi vaiko matematinis mąstymas? (žr. 5 skyrius)

Plčiau: 14 knygelė. Kas tai yra vaikų iniciatyvas atliepiantis, tikslingas ir sąveika grindžiamas veiklų planavimas?

4.

KAIP REFLEKSIJA IR GRĮŽTAMASIS RYŠYS PADEDA TOBULINTI UGDYMO PRAKTIKĄ?

Svarbi vaikų pasiekimų ir pažangos stebėsenos dalis yra mokytojo refleksija ir grįžtamasis ryšys vaikui, jo šeimai ir kolegoms. Refleksija padeda kasdienius stebėjimus paversti aiškiais sprendimais: ką vaikas jau geba, kas jam padeda aktyviai dalyvauti veiklose, kur reikalinga pagalba, ką reikėtų keisti aplinkose.

Vertę turi tiek mokytojo savirefleksija (trumpi kasdieniai užrašai, mintys po sėkmių ar nesėkmių), tiek bendri pokalbiai kartu su visa komanda, dirbančia su vaikų grupe (mokytojais, mokytojų padėjėjais, švietimo pagalbos specialistais, vadovais ir kt.).

KAIP REFLEKSIJA PADEDA MOKYTOJUI AUGTI?

Vaikų pažangos stebėseną nėra vien priemonė pažinti kitą – tai taip pat būdas pažinti save kaip mokytoją. Kasdienis refleksavimas padeda suprasti, kokį poveikį mokytojo pedagoginiai sprendimai turi vaikų ugdymui(si), kas jiems padeda augti, o kas kelia susirūpinimą. Refleksija leidžia tikslingai keisti ugdymo strategijas, grįsti jas realiais duomenimis, o ne spėjimais ar įpročiais. Mokytojas tampa savo veiklos tyrėju (*Gairės, 42.4*).

MOKYTOJŲ SAVIREFLEKSIJOS PAVYZDŽIAI

Mokytoja Alma

„Pastebėjau, kad, kai nurodau veiklos eigą labai aiškiai, dalis vaikų atlieka ją mechanškai, bet nelabai supranta, kodėl tai daro. Vieną dieną tiesiog padaviau vaikams įvairių priemonių. Buvo neįtikėtina – tiek idėjų, tiek bendravimo! Dabar dažniau palieku vietos eksperimentavimui.“

Mokytojas Tomas

„Kiekvieną pirmadienį po Ryto rato pasižymiu, kas vaikams buvo įdomu, kokių klausimų iškilo. Po kurio laiko supratau, kad jų klausimai yra puikus būdas veikloms planuoti. Tai pakeitė mano požiūrį į savaitės planavimą.“

Mokytojos Almos patirtis atskleidžia svarbų savirefleksijos aspektą – gebėjimą atsitraukti nuo išankstinio plano ir pasitikėti vaikų iniciatyva. Ji suprato, kad ugdymo kokybę dažnai lemia atvirumas vaikų patirtims.

Tomo refleksija pabrėžia nuolatinio stebėjimo ir ugdymo tobulinimo svarbą, kai sprendimai grindžiami realiais vaikų stebėjimų duomenimis.

MOKYTOJŲ REFLEKSIJOS SU KOLEGOMIS PAVYZDŽIAI

Mokytoja Inga

„Per bendrą susitikimą kolegę pasidalino, kaip naudojasi vaikų savireguliacijos kortelėmis. Iki tol man atrodė, kad tai per sudėtinga. Tačiau pradėjau po truputį – su trimis vaikais, kurie dažnai prarasdavo emocinę pusiausvyrą. Po savaitės vienas jų pats pasakė: „Man reikia ramybės kortelės.“ Tai buvo ženklas, kad vaikas jau mokosi atpažinti savo būseną.“

Mokytoja Jurgita

„Analizuodamos stebėjimo duomenis pastebėjome, kad beveik visos grupės veiklos lauke sulaukia didžiausio vaikų įsitraukimo. Su kolegomis nusprendėme dvi veiklas perkelti į kiemą. Po šio pokyčio vaikai pradėjo daugiau diskutuoti, dalintis, net pasiūlyti idėjų, kaip kitaip atlikti užduotis.“

Mokytojos Ingos refleksija rodo jos atvirumą naujovėms – kar-tais idėja, kuri iš pirmo žvilgsnio atrodo „per sudėtinga“, tampa esminiu pokyčiu tiek vaikui, tiek jai pačiai. Šioje situacijoje jai svarbus ir dialogas su kolegomis – per dalinimąsi patirtimi ran-damos priemonės, kurias galima taikyti lanksčiai, atsižvelgiant į savo vaikų grupės poreikius.

Mokytojos Jurgitos situacija parodo, kaip duomenimis grįstas sprendimas gali lemti ne tik vieno vaiko, bet visos grupės ug-dymosi kokybės pokytį. Pastebėjus, kad tam tikra aplinka (šiuo atveju – laukas) padeda vaikams aktyviai dalyvauti veiklose, mokytoja drąsiai pakeitė planą. Tai įgalina kurti autentišką ug-dymo turinį, kuris kyla iš realios patirties.

MOKYTOJŲ MINTYS APIE PROFESINĮ AUGIMĄ

Mokytoja Lina

„Pastebėjau, kad keletas vaikų sunkiai įsitraukia į veiklas, kurios vyksta prie stalo. Jie blaškosi, vis pereina iš vienos vietos į kitą. Iš pradžių maniau, kad tai tiesiog jų dėmesio problema, bet pradėjau stebėti, kada jie įsitraukia? Pasirodo – kai galima judėti. Pradėjau kurti „judėjimo kampus“, kur užduotis galima atlikti stovint, klūpant, net gulint. Tai visiškai pakeitė jų dalyvavimą.“

Mokytoja Ramunė

„Man buvo iššūkis pasiekti pusiausvyrą tarp griežto ir pagarbiai neutralaus bendravimo su tėvais, kai jų vaikas susiduria su sunkumais. Dažnai sutrikdavau nenorėdama tėvų išgąsdinti. Po vieno kolegų susitikimo pradėjau struktūruoti savo žinutes: ką pastebiu, kaip vaikas jaučiasi, ką jau bandžiau ir ko tikiuosi iš bendradarbiavimo su tėvais. Netrukus jie tapo atviresni, o aš – tvirtesnė pokalbiuose su jais.“

Mokytojos Linos refleksija parodo, kaip svarbu mokytojui neturėti išankstinių nuostatų („vaikui sunku susikaupti“), o tyrinėti kontekstą, aplinką, sąlygas, kurios padeda ar trukdo jam dalyvauti veiklose. Stebėjimas paakino ją pereiti nuo interpretacijos prie faktų, o tuomet – prie sprendimo, orientuoto į ugdymo sąlygų pritaikymą vaikams. Tai ne tik paskatino vaikus aktyviau dalyvauti, bet ir padėjo mokytojai ieškoti netradicinių sprendimų.

Mokytojos Ramunės pavyzdys išryškina bendros refleksijos svarbą, siekiant konstruktyvesnio bendravimo su tėvais. Pokalbiai su tėvais apie vaiko sunkumus visada turi būti ne tik jautrūs, bet ir tinkamos struktūros. Mokytoja, pasinaudojusi kolegų patarimais, įgavo daugiau pasitikėjimo savimi. Tai rodo, kaip refleksija padeda kurti pedagoginį santykį, kuriame jaučiamės saugiai ir profesionaliai.

KAIP STEBĖSENA PADEDA LAIKU SUTEIKTI VAIKUI REIKALINGĄ PARAMĄ?

Vaikų pasiekimų ir pažangos stebėseną yra vienas svarbiausių būdų laiku atpažinti vaikų ugdymosi poreikius ir laiku suteikti paramą. Nuoseklus stebėjimas leidžia mokytojui ne tik pastebėti vaiko stiprybes, bet ir atpažinti ribotumus, kurie gali trukdyti įsitraukti į ugdymosi procesą ir tobulinti gebėjimus. Labai svarbu, kad sprendimai dėl švietimo pagalbos teikimo būtų grindžiami stebėjimu ir realiais duomenimis.

MOKYTOJŲ ĮŽVALGOS APIE VAIKŲ PATIRIAMUS SUNKUMUS

Mokytoja Rūta

„Pastebėjau, kad Gabija itin atsargi naujų veiklų metu – re-tai įsitraukia, dažnai stebi kitus, bet pati vengia pradėti. Iš pradžių maniau, kad jai tiesiog reikia daugiau laiko. Tačiau kai tai kartojosi kelias savaites, supratau, kad gali reikėti emocinės pagalbos. Pradėjome su Gabija individualias ry-tines veiklas – tik mudvi, be kitų vaikų. Tai padėjo jai išdrįsti veikti. Tada pamažu įtraukiau ją į veiklas porose. Šiandien Gabija pati pakviečia kitus žaisti. Tai – didelis pokytis.“

Mokytojas Vilius

„Domas labai jautriai reaguodavo į garsą – net ir per eilinį Ryto ratą užsikimšdavo ausis, susigūždavo, atsisakydavo dalyvauti. Iš pradžių maniau, kad tai paprastas drovumas. Bet situacijai nesikeičiant, kreipiausi į logopedę ir psichologę. Kartu anali-zavome stebėjimų duomenis ir paaiškėjo, kad tai – sensorinis jautrumas. Pritaikiau dienotvarkės vizualizacijas, garsą slopi-nančius ausinukus, numatytą ramią zoną. Domas dabar noriai įsitraukia į veiklas – ypač tada, kai pats gali pasirinkti vietą.“

Mokytojos Rūtos atvejis rodo, kaip vaiko pasyvumą veiklose galima palaipsniui įveikti, iš pradžių pasiūlant vaiko ir mokytojo sąveika grįstas veiklas, vėliau pereinant prie veiklų mažose grupelėse. Svarbu tai, kad mokytoja neskubėjo vertinti Gabijos kaip „uždaros“, o gilinosi į jos elgesio priežastis ir taikė tikslingas priemones. Tokie mažų žingsnių pokyčiai rodo, kaip jautrus reagavimas ir adaptuotas ugdymas padeda vaikui atsiskleisti.

Mokytojo Viliaus atveju itin svarbu buvo ne tik stebėjimas, bet ir bendradarbiavimas su specialistais. Sensoriniai sunkumai dažnai lieka neatpažinti, jei vertinami tik kaip drovumas ar nenoras dalyvauti. Tik dalyvaujant logopedei ir psichologei bei remiantis ilgesnio laikotarpio stebėjimų duomenimis, buvo nustatyta tiksli vaiko nenoro dalyvauti veikloje priežastis ir pritaikytos individualizuotos prie-monės. Tai pavyzdys, kaip bendradarbiavimas ir vaikui palankios aplinkos kūrimas padeda jam įveikti kliūtis.

MOKYTOJŲ ĮŽVALGOS APIE VAIKŲ PATIRIAMUS SUNKUMUS

Mokytoja Ieva

„Pastebėjau, kad Austėjai labai sunku suskaičiuoti daiktus, kai jie nesudėti tvarkingai – pavyzdžiui, padrikai išdėlioti akmenukai ar kaštonai. Ji sutrikdavo, vis imdavo skaičiuoti iš naujo. Sukūriau struktūruotą žaidimą, kur turėjo sudėlioti daiktus į liniją ir skaičiuoti garsiai kartu su manimi. Kai tai tapo kasdiene praktika, Austėja pradėjo pati naudoti šį mokymosi būdą. Tai buvo ženklis jos matematinio mąstymo pažanga.“

Mokytoja Lina

„Tadas vis atsisakydavo atlikti užduotis, kuriose reikėjo rikiuoti dydžius ar formuoti sekas. Per stebėjimą atkreipiau dėmesį, kad jam sunku pamatyti kelis požymius vienu metu. Pradėjome žaisti su fiziniais objektais – laipteliais, spalvotais gyvūnais, o sekas kūrėme su juo kartu garsiai įvardydami kiekvieną žingsnį. Pamažu Tadas pradėjo pats siūlyti sekų kūrimo taisykles. Tai buvo lūžis jo matematinio mąstymo raiškoje.“

Mokytojos levos pavyzdyje matome, kaip iš pirmo žvilgsnio nedideli sunkumai mokantis skaičiuoti gali būti ženklas, kad vaikui reikia struktūruoto, vizualiai aiškaus konteksto ir paprastų pastolių. Mokytoja taikė „mokausi veikdamas“ būdą, kartodama veiklą kasdien ir leisdama vaikui ją įsisavinti per praktinius įrankius. Tai rodo, kaip mažais žingsniais formuojami pagrindiniai matematiniai įgūdžiai ir skatinamas vaiko pasitikėjimas.

Mokytojos Linos pasakojimas išryškina, kad stebėjimas leidžia suprasti ne „kas“ vaikui sunku, bet „kodėl“ sunku. Mokytoja pastebėjo vaikui kylančius sunkumus ir į juos reagavo sudarydama galimybę žaislingai veikti struktūruotoje veikloje. Sekų modeliavimas, jų kūrimo žingsnių įvardijimas padėjo Tadei ne tik įsitraukti, bet ir imtis iniciatyvos.

KAIP GRĮŽTAMASIS RYŠYS SKATINA VAIKO UGDYMĄSI IR ŠEIMOS ĮSITRAUKIMĄ?

Kokybiškas grįžtamas ryšys vaikui ir tėvams primena prasmingą, tiesioginį dialogą, kuris skatina vaiko augimą ir padeda jam tobulėti, stiprina abipusį mokytojo ir šeimos pasitikėjimą ir kviečia tėvus aktyviau įsitraukti į vaiko ugdymąsi. Aptarkime kelis grįžtamojo ryšio vaikams ar jų šeimoms teikimo pavyzdžius.

MOKYTOJŲ TEIKIAMO GRĮŽTAMOJO RYŠIO VAIKUI IR ŠEIMAI PAVYZDŽIAI

Mokytoja Rūta

„Kai sakau Jonukui: „Matai, kaip tu sugalvojai netikėtą sprendimą šiai užduočiai“, jis šypsosi ir nori dar daugiau eksperimentuoti.“

Mokytojas Vilius

„Pastebėjau, kaip Justė nusiminė, kai jos statomas bokštas vis krito. Kartu svarstėme galimas priežastis ir kaip galima veikti kitaip. Po kelių bandymų Justė įsidrąsino ir pradėjo eksperimentuoti ir netgi džiaugėsi savo klaidomis kaip mokymosi žingsniais.“

Mokytojų Rūtos ir Viliaus refleksijos rodo, kad jų suteiktas grįžtamas ryšys vaikams buvo veiksmingas: skatino jų motyvaciją ir pasitikėjimą savimi, padėjo įsivardyti savo stiprybes ir ribotumus. Mokytojos Rūtos pavyzdyje matome, kaip net ir paprastas pastebėjimas apie netikėtą sprendimą paskatina vaiką jaustis pripažintam ir smalsiai ieškoti naujų kelių. Mokytojo Viliaus atvejis rodo, kaip klausimai gali skatinti vaiką eksperimentuoti, padeda jam suprasti nesėkmingų veiksmų priežastis ir bandyti veikti kitaip.

Mokytoja Alina

„Nauduju emocijų veidukus, kuriuos vaikai rodo veiklos pabaigoje. Lukas rodė liūdno veiduko kortelę, paaiškindamas, kad užduotis buvo sunki. Pasiūliau paprastesnę, ją atliko ir norėjo pabandyti dar kartą.“

Mokytoja Vaida

„Rašau trumpus el. laiškus tėvams su konkrečiais pasiekimų pavyzdžiais, pvz.: „Jūsų dukra ypač aktyviai įsitraukė į grupines veiklas, dalinosi idėjomis ir padėjo draugams.“

Mokytojas Mantas

„Stebėjau, kaip Andrius žaidimo metu skaičiuoja pupas – pastebėjau, kad jis jau nebeapsiriboja vien skaičiavimu po vieną, o bando kurti savo greitesnio skaičiavimo būdus. Paklaustas, kaip jis skaičiuoja, Andrius atsakė: „Matai: čia penkios ir dar viena.“

Mokytoja Julė

„Per skaičiavimo žaidimą pastebėjau, kad Rima pradėjo klausti „Kodėl?“. Drauge su tėvais pasidžiaugėme, kad mergaitė nori suprasti sprendimo kelią. Tai jau konceptualaus mąstymo požymis.“

Mokytoja Alina reflektuoja apie emocijų atpažinimo svarbą. Jos naudojamos veidukų emocijų kortelės padeda vaikams atpažinti ir apibūdinti, kaip jie jaučiasi, taip pat ir pakomentuoti, kaip jiems sekėsi, kas buvo sunku.

Mokytojų Manto ir Julės refleksijų pavyzdžiai iliustruoja, kaip galima pastebėti matematinio mąstymo pokyčius: Lukas išbando kitą skaičiavimo būdą, Rimos ugdymosi kelyje atsiranda klausimai „Kodėl?“.

Tuo tarpu mokytojos Vaidos pavyzdys pabrėžia, kaip svarbu grįžtamąjį ryšį teikti ne tik vaikams, bet ir jų šeimoms, jas nuolat informuojant apie vaikų dalyvavimą veiklose ir jų metu išryškėjusius gebėjimus.

Visi šie pavyzdžiai atskleidžia, kad vaikų motyvaciją, įsitraukimą ir ugdymosi sėkmę lemia aiškus, konkretus, nuoširdus ir laiku suteiktas grįžtamasis ryšys. Jis ne tik padeda vaikui pažinti save, bet ir stiprina šeimos ir mokytojo partnerystę.

Taigi, reflektuojantis mokytojas – tai nuolat besimokantis mokytojas. Jis nesiekia būti „tobulas“, bet stengiasi būti kūrybingas, atviras pokyčiams ir jautrus vaikui. Stebėjimo duomenys, apmąstymai po veiklų, pasitarimai su kolegomis tampa ne formalumu, o esmingu profesiniu augimu. Tai pagrindas kokybiškam, vaiką palaikančiam ir šiuolaikiškam ugdymui.

GRĮŽTAMASIS RYŠYS VAIKUI IR TĖVAMS

Grįžtamas ryšys vaikui suprantamas kaip prasmingas dialogas, o ne vertinimas ar trumpa pagyra „gerai padarei“. Jis padeda vaikui suprasti, ką jis jau geba, kokiais būdais jam tai pavyko padaryti, ką dar norėtų išbandyti ir kodėl. Grįžtamas ryšys teikiamas laiku, konkrečiai ir vaikui suprantama kalba, orientuojantis į veiksmus ir pastangas („Apsukai detalę ir palyginai kraštus – štai kas padėjo.“). Pateikiamas komentaras gali atkreipti dėmesį į vaiko pasirinktą veikimo būdą ir paskatinti mąstyti apie kitus žingsnius, pavyzdžiui: mokytojas įvardija, kas padėjo pasiekti rezultatą, ir pakviečia pasvarstyti, ką vaikas norėtų išbandyti kitą kartą („Ką norėtum išbandyti kitą kartą?“). Toks bendravimas stiprina vaiko pasitikėjimą savimi, didina savarankiškumą ir skatina iniciatyvumą.

Grįžtamas ryšys vaikui: kasdienė praktika

Kasdienėje ugdymo praktikoje grįžtamas ryšys vaikui teikiamas natūraliai – per veiklą, žaidimą ir bendravimą. Mokytojas aiškiai įvardija, ką vaikas padarė, pastebi jo pastangas, kviečia mąstyti apie procesą ir įsivertinti savo darbą:

- pozityvus įvardijimas to, ką vaikas padarė: „*Tu pats sugalvojai, kaip išspręsti šią užduotį – tai buvo labai įdomu, netikėta.*“;
- paskatinimas mąstyti apie veiklą: „*Kaip manai, kodėl tavo tiltas nesilaikė? Ką kitą kartą padarytum kitaip?*“;
- pastangų akcentavimas: „*Pastebėjau, kad šį kartą labai stengeisi ir pabaigei užduotį, nors pradžioje buvo sunku.*“;
- skatinimas įsivertinti: „*Kaip tau pavyko šis darbelis? Kuo didžiuojiesi labiausiai?*“.

Tokie komentarai ir klausimai stiprina vaiko savivoką ir motyvaciją, skatina jo refleksiją ir leidžia jam pačiam pastebėti savo pažangą.

Kaip ir kada šeima informuojama apie vaiko pasiekimus ir pažangą?

Grįžtamasis ryšys šeimai planuojamas ir teikiamas pagal mokyklos komandos susitarimus, atliepiančius *Gairių* nuostatas (*Gairės*, 42.2, 42.5). Mokyklos komanda su šeima suderina lūkesčius, aptaria artimiausius vaiko ugdymosi tikslus ir prireikus – švietimo pagalbos poreikius, taip pat susitaria dėl šeimos dalyvavimo būdų ir informavimo tvarkos. Šeimai teikiamas grįžtamasis ryšys yra konkretus, pozityvus ir paremtas realiais pavyzdžiais iš vaiko veiklos, o ne bendromis frazėmis. Mokytojas pristato, ką vaikas nuveikė ir kaip augo, pateikia trumpų įžvalgų apie pasirinktas strategijas, nurodo tolesnes ugdymo kryptis ir pasiūlo, kaip tėvai galėtų padėti namuose. Šeima kviečiama pasidalinti savo pastebėjimais ir pavyzdžiais iš kasdienio gyvenimo, kad dialogas būtų abipusis. Visi šie susitarimai aptariami mokyklos komandoje ir fiksuojami programoje.

Mokyklos programoje aprašoma, kaip užtikrinamas grįžtamojo ryšio nuoseklumas. Susitariama, kas ir kaip fiksuoja trumpus kasdienes pastebėjimus, kada ir koku formatu vyksta mokytojų refleksijos, kokia forma dalinamasi įžvalgomis su šeimomis.

Galimi grįžtamojo ryšio šeimai būdai:

- kasdieniai trumpi pokalbiai su tėvais, atvedančiais į ugdymo įstaigą ar pasiimančiais vaiką;
- kasdieniai trumpi įrašai ar pastebėjimai, kai užfiksuojami reikšmingi vaiko pasiekimų pažangos, elgesio ar mokymosi momentai, įrašai, padedantys matyti mažus, bet svarbius vaiko pasiekimus;
- periodiniai individualūs susitikimai / pokalbiai (kas antrą mėnesį ar pagal poreikį), kai mokytojas pristato konkrečius vaiko pasiekimų pavyzdžius; susitikimai su švietimo pagalbos specialistais prireikus (adaptacijos laikotarpiu, pereinant į kitą grupę, į priešmokyklinę grupę ir kt.);
- vaiko pasiekimų aplanko peržiūra („aplanko dienos“) – kūrybiniai darbai, nuotraukos, stebėjimo įrašai, papildyti vaiko ir mokytojo komentarais. Tėvai kviečiami pasidalinti vaiko kūrybos namuose pavyzdžiais ar jo ugdymuisi prasmingais vaizdo įrašais;
- skaitmeninės platformos – mokytojas dalinasi nuotraukomis ar trumpais komentarais el. būdu;
- teminiai vakarėliai, atviros veiklos – tėvai gali patys pamatyti vaikų veiklas, išgirsti jų refleksijas, dalyvauti bendroje veikloje;
- tėvų savanorystė grupėje ar išvykose, kūrybinės dirbtuvės.

Grįžtamasis ryšys tampa prasmingas tada, kai jis fiksuojamas nuosekliai, apta-
riamas komandoje ir panaudojamas planuojant ugdymą. Vadinasi, grįžtamasis
ryšys nėra papildomas darbas, bet natūrali ugdymo kultūros dalis, kuri padeda
vaikui jaustis matomam ir pripažintam, šeimai – įsitraukusiai ir informuotai, o
mokytojui – reflektuojančiam savo praktiką ir priimančiam duomenimis grįstus
sprendimus. Kai šie principai aiškiai aprašyti įstaigos programoje ir nuosekliai
taikomi, visa bendruomenė kuria aplinką, kurioje kiekvienas vaikas gali augti
savo tempu, pagal savo galias.

ŠVIETIMO PAGALBOS IDENTIFIKAVIMAS IR TEIKIMAS

Vienas iš vaikų pasiekimų ir pažangos stebėsenos tikslų – laiku pastebėti, kada vaikui reikia papildomos pagalbos, kokios paramos jam reikia, ir užtikrinti, kad pagalba būtų suteikta laiku, profesionaliai ir bendradarbiaujant su šeima (*Gairės*, 42.1.1).

Kaip stebėseną padeda atpažinti pagalbos poreikį?

Vaikui švietimo pagalba dažniausiai tampa reikalinga tuomet, kai:

- jo pažanga tam tikrose pasiekimų srityse pastebimai skiriasi nuo būdingų amžiaus tarpsniui pasiekimų;
- jis ilgą laiką užsibūna tame pačiame pasiekimų žingsnyje;
- pastebimos dažnos emocinės, elgesio ar bendravimo problemos, kurios trukdo ugdytis ar būti grupėje;
- vaikas netenka motyvacijos, atsisako veiklų, dažnai vengia naujų patirčių;
- mokytojas pastebi neįprastą vaiko reakciją į garsą, šviesą, aplinką.

Stebėjimo duomenų analizė padeda mokytojui laiku pastebėti šiuos požymius ir argumentuotai kalbėti su tėvais ir švietimo pagalbos specialistais.

5.

KOKIUS SUSITARIMUS ĮTRAUKIAME Į MOKYKLOS PROGRAMĄ?

Vaikų pasiekimų ir pažangos stebėseną – vienas svarbiausių kokybiško ugdymo proceso elementų, leidžianti užtikrinti, kad ugdymas būtų pritaikytas kiekvienam vaikui, įtraukus ir grindžiamas realiais stebėjimo duomenimis.

Vadovaujantis *Gairėmis (4.2.1–4.2.6 punktai)*, mokyklos ugdymo programoje svarbu aiškiai apibrėžti bendrus mokytojų komandos susitarimus dėl stebėsenos vykdymo. Tokie susitarimai padeda kurti bendrą stebėsenos kultūrą, kurioje visi ugdymo proceso dalyviai vadovaujasi tais pačiais principais, o surinkti duomenys tampa įrankiu ugdymo kokybei gerinti ir kiekvieno vaiko pažangai stiprinti.

Stebėsenos samprata ir tikslas. Aptariama, kaip suprantama stebėseną ir kokia jos paskirtis ugdymo(si) procese.

Atsakomybės ir vaidmenys. Susitariama, kas vykdo stebėseną, kaip šiame procese dalyvauja direktorius, pavaduotojai, ikimokyklinio, meninio, fizinio ugdymo ir kt. mokytojai, švietimo pagalbos specialistai, tėvai ir patys vaikai.

Stebėjimo būdai ir stebėjimo duomenų aptarimo dažnumas.

Apmąstoma, kaip bus derinamas spontaniškas ir tikslingas stebėjimas, koku tikslu ir dažnumu vyks stebėjimo duomenų aptarimas.

Dokumentavimo tvarka. Sutariama, kur bus fiksuojami, kaupiami ir saugomi duomenys – pavyzdžiui, priemonės *Pasiekimų žingsneliai* lapuose, Vaikų pasiekimų apraše, darant skaitmeninius įrašus el. dienynuose ir kt.

Duomenų analizės ir planavimo ryšys. Aptariama, kaip stebėjimo įžvalgos naudojamos ugdymo planavimui ir refleksijai.

Grįžtamasis ryšys ir bendradarbiavimas su šeima. Apmąstoma, kaip vaikų pasiekimų ir pažangos aptarime ir pedagoginių sprendimų paieškose dalyvaus vaikai ir jų tėvai (globėjai). Sutariama, kokia forma, koku dažnumu su vaiku ir šeima bus aptariami vaiko pasiekimai ir pažanga.

Etikos ir duomenų apsaugos principai. Suderinama, kaip bus užtikrinamas duomenų konfidencialumas, pagarba vaikui ir jo asmeninės informacijos apsauga.

MOKYKLOS PROGRAMOS PAVYZDYS APIE STEBĖSENĄ

Vaikų pasiekimų ir pažangos stebėseną

Gairės (4.2.1–4.2.6)

Vaikų pasiekimų ir pažangos stebėseną mokykloje – tai nuolatinis, kryptingas vaikų ugdymosi proceso stebėjimas, padedantis suprasti, kaip kiekvienas vaikas auga ir ugdomosi. Stebėseną padeda geriau pažinti vaiką, pamatyti jo stiprybes, interesus, kylančius iššūkius ir planuoti ugdymą, atliepiantį kiekvieno vaiko ir visos vaikų grupės poreikius.

Stebėseną vykdo ikimokyklinio, meninio ir fizinio ugdymo mokytojai, švietimo pagalbos specialistai (specialusis pedagogas, logopedas, socialinis pedagogas); esant poreikiui konsultacijai kviečiamas psichologas iš Pedagoginės psichologinės tarnybos (PPT). Sudėtingais kompleksiniais atvejais konsultavimui kviečiami specialistai iš Regioninio specialiojo ugdymo centro.

 Plačiau: <https://lisc.lt/>; <https://lisc.lt/wp-content/uploads/2026/05/Pagalba-teikiancios-istaigos-RSUC-kontaktai-1.pdf>

Vaikus stebime kasdien, derindami spontanišką ir tikslingą stebėjimą. Spontaniškas stebėjimas vyksta be išankstinio planavimo natūraliose *čia ir dabar* situacijose – vaikams žaidžiant, bendraujant, tyrinėjant, kuriant. Tikslingas stebėjimas vykdomas iki spalio 10 d., siekiant pažinti vaikus mokslo metų pradžioje; gegužės mėn., siekiant įsivertinti ugdymo proceso veiksmingumą, aptariama kiekvieno ir visos vaikų grupės pažanga. Tikslingas stebėjimas vyksta nuolat mokslo metų eigoje, planuojant ugdomasias veiklas ir fiksuojant vaikų pasiekimus pagal *Pasiekimų aprašą*. Pastebėjus vaiko sunkumus, pastebėjimai aptariami su šeima, švietimo pagalbos specialistais, numatomi ugdomųjų veiklų pokyčiai ir pastoliavimo bei pagalbos vaikui teikimo būdai.

Kiekvienas vaikas turi savo pasiekimų aplanką, kuriame kaupiami pasiekimų įrodymai. Šis aplankas yra aptariamas su vaiku (ką aplankas reiškia, kodėl jo reikia, kokius darbus ir kokių tikslų vaikas pats gali į šį aplanką dėti). Vaiko atrinkti darbai ir pasiekimų aplanko turinys su vaiku aptariamas bent kartą per mėnesį.

Mokytojai vaikų pasiekimų įrodymus kaupia skaitmeniniame pasiekimų aplanke (trumpi aprašai, nuotraukos, darbų pavyzdžiai ir kiti įrodymai). Reikšmingi stebėjimo epizodai fiksuojami bent kelis kartus per savaitę. Skaitmeninis vaiko aplankas visus metus yra prieinamas jo šeimai elektroninėje sistemoje *Mūsų darželis*.

Stebėjimo duomenų aptarimas mokytojų komandoje vyksta kas antrą ketvirtadienį 13.30–14.30 val., jame dalyvauja visi mokytojai, švietimo pagalbos specialistai, dirbantys su grupės vaikais. Susitikimo dalyviai analizuoja pastebėtus vaikų pasiekimų požymius, remdamiesi *Pasiekimų aprašu* ir priemone *Pasiekimų žingsneliai*, įvardija kiekvieno vaiko stiprybes, ugdymosi poreikius. Šios įžvalgos tampa pagrindu planuojant ugdomąsias veiklas, kontekstus, aplinkos pokyčius, priemones ir mokytojų sąveikos būdus.

Kiekvieno mėnesio paskutinį trečiadienį 16.30–18.00 val. vyksta stebėsenos įgyvendinimo ir įtraukaus ugdymo proceso aptarimas mokyklos komandoje dalyvaujant vadovams (direktoriui ir (ar) pavaduotojui).

Kasdien teikiame vaikams aiškų, motyvuojantį grįžtamąjį ryšį, padedantį suprasti, ką jie jau moka, kuo didžiuojasi ir ką dar norėtų išmokyti. Vaikai aktyviai įtraukiami į refleksiją – naudojame jiems suprantamus metodus, tokius kaip „šviesoforas“, emocijų veidukai ar mąstymo žemėlapiai.

Su šeimomis palaikome atvirą, pasitikėjimu grįstą, atsakingą bendravimą el. žinutėmis, organizuojami nuotoliniai ir (ar) kontaktiniai pokalbiai. Mokslo metų pradžioje (iki spalio 1 d.) tėvams pristatoma vaikų grupės ugdymo programa, jos įgyvendinimo ypatumai, derinami lūkesčiai dėl vaikų pasiekimų. Mokslo metų pabaigoje (iki birželio 1 d.) su šeima aptariama vaiko pažanga: peržiūrimas ir komentuojamas vaiko pasiekimų aplankas, aptariamos vaiko stiprybės ir tolesni siekiniai.

Asmens duomenų apsauga užtikrinama vadovaujantis 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) 39 straipsniu.

NAUDOTA LITERATŪRA

- Carr, M. (2001). *Assessment in Early Childhood Settings: Learning Stories*. Paul Chapman Publishing. <https://www.abbey.com.au/book/assessment-in-early-childhood-settings-learning-stories-book-9780761967941.do>
- Epstein, A. S. (2014). *The Intentional Teacher: Choosing the Best Strategies for Young Children's Learning*. National Association for the Education of Young Children (NAEYC). <https://www.naeyc.org/resources/pubs/books/intentional-teacher>
- Neaum, S. (2016). Observing and Assessing Children's Learning and Development. In S. Neaum (Ed.). *Child Development for Early Years Students and Practitioners* (5th ed., 139–153). Learning Matters. <https://us.sagepub.com/en-us/nam/child-development-for-early-years-students-and-practitioners/book278950#contents>
- OECD (2021). *Starting Strong VI: Supporting Meaningful Interactions in Early Childhood Education and Care*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/education/school/starting-strong-vi-f47a06ae-en.htm>
- Rinaldi, C. (2006). *In Dialogue with Reggio Emilia: Listening, Researching and Learning*. Routledge. <https://www.routledge.com/In-Dialogue-with-Reggio-Emilia-Listening-Researching-and-Learning/Rinaldi/p/book/9780367427009>
- Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. Basic Books. <https://studenthublive.open.ac.uk/sites/studenthublive.open.ac.uk/files/reflective%20practitioner%20-%20schon.pdf>
- Szarkowicz, D. (2010). *Stebėjimas ir refleksija vaikystėje*. Žemaitijos spauda.
- Warden, C. (2015). *Talking and Thinking Floorbooks: An Approach to Consultation, Observation, Planning and Assessment in Children's Learning* (3rd ed). Mindstretchers.

PRIEDAI

1 priedas

SANTARIŠKIŲ LOPŠELIO-DARŽELIO NUOSEKLIOJO STEBĖJIMO APRAŠO PAVYZDYS

Nuoseklusis stebėjimo aprašas		Stebimas vaikas: Jonas (5 m.) Data: 2025-09-10 Kontekstas: Rytinės veiklos. Veiklą inicijavo mokytojas. Veikla individuali. Stebėjimo tikslas: 13.3.2. Savo dėmesio, jausmų raiškos ir elgesio valdymas. 13.3.3. Gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.
Laikas 8.00–8.15	Jonas, mokytojos paragintas, atlieka rytines užduotis – pasižymi nuotaikų veidelį ir užrašo vardą išmaniojoje lentoje. Kurį laiką stebi skirtingus nuotaikų veidelius ir prisega skirtuką prie liūdno veidelio. Tada nueina prie lentos, renkasi spalvą, rašiklio storį, braižo įvairiausias linijas, keičia spalvas. – Ar prisimeni, kad lentoje ryte mes rašome vardus, – sako mokytoja. Berniukas lyg negirdi, toliau paišo ką nori. Mokytoja prieina ir paduoda vaiko vardo kortelę. – Jeigu užmiršai, gali pasižiūrėti į kortelę. Berniukas nereaguoja, toliau piešia įvairias linijas per visą lentą, keičia spalvas, rašiklio storį, pripildo visą lentą, tada delniuku valo, vėl piešia.	Jonas geba atpažinti emocijų ženklus ir pasirinkti, kas atspindi jo savijautą (18.3). Naudojasi išmaniaja lenta: renkasi spalvas, rašiklio storį, piešia, valo delnu. Rodo gebėjimą tikslingai naudotis skaitmenine priemone, eksperimentuoja su jos galimybėmis (18.9).
8.15– 8.20		

Ką atskleidžia stebėjimas?

Berniukas sunkiai sutelkia dėmesį į užduotį, pasineria į kitą veiklą.

Nepaiso susitarimo dėl rytinės užduoties atlikimo.

Jaučiamas emocinis atsiribojimas (liūdnas veidelis, ignoravimas), veikla tampa saviraiškos priemone.

Ką planuoju daryti?

13.3.2. Savo dėmesio, jausmų raiškos ir elgesio valdymas.

4-as žingsnis:

Trumpam tikslingai sutelkia dėmesį ir pastangas siekdamas įgyvendinti ketinimą. Įprastose kasdienėse situacijose pradeda susilaikyti nuo impulsyvių veiksmų <...>

13.3.3. Gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.

4-as žingsnis:

Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių.

Mokytojos refleksija

Kokia gali būti nenoro atlikti užduotį priežastis?

Jonas pasirinko liūdną veidelį – gal jo nuotaika prasta, galbūt kažkas nutiko namuose.

Jis nori piešti, tai jam atrodo įdomiau nei rašyti vardą – užduotis gali būti per sunki arba nepakankamai patraukli.

Piešdamas linijas, keisdamas spalvas, galbūt bando išreikšti savo emocijas.

Ką galiu daryti kitaip?

Įvardyti emociją: „Matau, kad pasirinkai liūdną veidelį. Atrodo, kad tau šiandien nelinksma. Ar nori man papasakoti?“

Priimti piešimą kaip emocijų iškrovą – galbūt paklausti: „Nori savo vardą nupiešti spalvomis?“ arba: „Gal parašyk vardą ir aplink jį pridėk linijų, kokių tik nori.“

Padėti įsitraukti palaipsniui: užuot iškart paprašius užrašyti vardą, pasiūlyti: „Pirmiausia parašyk pirmą raidę, o paskui piešk, kiek tik nori.“

Padėti Jonui pajusti, kad aš jį priimu ir girdžiu, o paskui prašyti atlikti užduotį.

2 priedas

APIE GRINDŲ KNYGĄ KAIP DOKUMENTAVIMO BŪDĄ

1. Aiškus tikslas. Nuspręskite, ką *Grindų knyga* galėtų atspindėti:

- vaikų kasdienę patirtį;
- jų pažangą 18-oje ugdymo(si) pasiekimų sričių, keliose ar vienoje ugdymo(si) pasiekimų srityje;
- grupės bendrus projektus;
- bendradarbiavimą su šeimomis.

Ugdytojų komanda gali susitarti, kad *Grindų knyga* būtų praktiškas grupės dienoraštis.

2. Įvairovė dokumentacijoje. Naudokite įvairias formas:

- nuotraukas,
- vaikų originalius darbus ar darbų kopijas,
- vaikų pokalbių ištraukas / mintis,
- trumpus stebėjimų užrašus,
- refleksijas.

Kiekviename įrašė stenkitės pateikti bent vieną vaikų mintį ir trumpą mokytojo komentarą.

3. Mokytojo užrašų kokybė. Rašykite konkrečiai, pvz.: „Jonas pasakė: „Šitas kubas aukštesnis už mano bokštą!“, o ne: „Jonas buvo labai aktyvus.“

Užfiksukite ugdymosi požymius: smalsumą, problemų sprendimą, kūrybiškumą, bendravimą su bendraamžiais ir suaugusiais.

4. Vaikų balsas. Kiekvieną savaitę vaikai gali patys pasirinkti, ką įklijuoti ar papasakoti. Užrašykite jų žodžius tiesiogiai, be interpretacijų. Vaikai gali patys padiktuoti trumpą sakinį ar nupiešti komentarą.

5. Tėvų dalyvavimas. Skatinkite šeimas prisidėti: atnešti nuotrauką iš namų, papasakoti apie vaiko pasiekimą, parašyti trumpą žinutę. Pabandykite organizuoti, pvz., „*Grindų knygos* skaitymo kampelį“, kur tėvai kartu su vaikais gali ją peržiūrėti.

6. Reguliarumas ir nuoseklumas.

- Nusistatykite pildymo ritmą (pvz., 2–3 įrašai per savaitę).
- Įtraukite visus vaikus per tam tikrą laikotarpį, kad kiekvieno balsas ir patirtis atsispindėtų.
- Stebėkite, kad išliktų dėmė tarp laisvojo žaidimo, kūrybinės veiklos, projektų ir kasdienybės momentų.

7. Refleksijos ir tęstinumas.

Įrašų pabaigoje mokytojas galėtų atsakyti į 2 klausimus:

- Ką šis įvykis pasako apie vaiko ar grupės raidą, pasiekimus?
- Kaip tai paveiks kitą ugdymo(si) pasiekimų žingsnį?

Pvz.: „Kadangi vaikai domėjosi spalvų maišymu, kitą savaitę planuoju pasiūlyti eksperimentą su sniegu.“

8. Estetika ir prieinamumas.

- Rinkitės didelį formatą, kad vaikai galėtų vartyti patys.
- Puoškite, bet neperkraukite.
- *Grindų knyga* turėtų gulėti grupėje vaikams pasiekiamoje vietoje.

Tuo atveju *Grindų knyga* tampa:

- vaikų raidos, patirties veidrodžiu,
- bendravimo tiltu tarp mokytojų ir tėvų,
- ugdymo(si) planavimo įrankiu,
- bendros grupės kultūros kūrėja.

PADĖKA

Dėkojame vaikams, jų tėveliams, ikimokyklinio ugdymo įstaigų komandoms, pasidalinusiems savo gyvenimo vaikų darželyje patirtimi, kuri yra panaudota leidinio iliustracijoms:

Vilniaus lopšelio-darželio „Pilaitukas“ komandai: direktorei Rasitai Gylienei, direktorės pavaduotojoms Lilijai Dzeveckajai ir Ramintai Sarapaitei, mokytojoms Vitai Ibelhauptienei, Svetlanai Inokaitienei, Ramunei Kalašnykovai, Sigitai Norvilienei, Gretai Urbšienei, Agnei Urbonaitei, fizinio ugdymo mokytojai Alinai Raminienei

Vilniaus Santariškių lopšelio-darželio komandai: direktorei Indrei Krištolaitytei, direktorės pavaduotojai ugdymui Jurgitai Jurevičienei, mokytojoms Aistei Aleknavičiūtei, Rūtai Antanavičienei, Vaidai Burbaitei, Oksanai Demidovai, Dainai Dobrovolskienei, Ugnei Lauciūtei